

Studia Biblica Slovaca

Ročník 1

2009

Číslo 1

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj Feník (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTĚS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová, Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, studiabiblica@xaver.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2009 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Jilemnického 32/A, 059 21 Svit (Slovakia), www.kbd.sk

Tlač: Publica, publica@centrum.sk

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

Článok tiež ponúka krátku a hutnú prieskumnú správu, aby poukázal na keramické typológie rozšírené počas križiackeho a mamluckého obdobia (medzi 12. a 14. stor.), na príklade obchodných výmen medzi severom a Blízkym východom. Dôležitosť orientálnej keramiky v meste Benátky a export vlastnej keramiky sú doložené ako príklad so špeciálnym dôrazom daným na jednu z ich okolitých oblastí, Svätú zem.

Recenzie

Henry Ansgar Kelly, *Satan. A Biography*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. xi + 360 s. ISBN 978-0-521-60402-4

Len v pobiblickej epoche bol Satan zidentifikovaný s Luciferom a tiež len ranokresťanskej tradícii sa jeho zvrhnutie z neba zaraďuje do obdobia pred stvorením Adama a Evy. Za ešte väčšiu retroprojekčnú interpretáciu považuje H. A. Kelly hneď v úvode svojej knihy *Satan. A Biography*, anachronické chápanie a identifikáciu novozákonného Satana s mnohými démonickými silami v Starom zákone, či dokonca ako odporcu voči Bohu. Tento výklad, stále podľa autora tejto zaujímavej publikácie o „novom životopise“ Satana (5), bol „mučením“ dejín Satana. Takýto výklad pretvoril Satana z neznesiteľného funkcionára v Božej správe na spersonifikované zlo. Ak eventuálny čitateľ spomínaného diela profesora z Kalifornskej univerzity v Los Angeles nemá cit pre historický vývoj teologického chápania – ako príklad si pripomeňme zmeny v liturgii súvisiace s prehĺbeným chápaním liturgického života či definovanie dogiem v rôznych obdobiach, alebo vývoj postoja k náboženskej slobode, či otázok v oblasti sexuality – tak bude mať ťažkosti pri čítaní tejto knihy. Kelly sa totiž rozhodol rozlíšiť biblického Satana od Satana tradície. Túto extrémne náročnú úlohu robí tak, že diachronicky mapuje vývoj vnímania biblického Satana, počínajúc prvými výskytmi v Starom zákone, v kumránskej literatúre a následne sleduje zmienky o ňom v Novom zákone a pokračuje dielami nielen cirkevných otcov, ale aj stredovekou teológiou, literatúrou a prechádza až do ikonografie a obrazu Satana v modernom svete.

Hoci na mäkkom obale 360 stranovej publikácie je umelecký obraz Pád Satana, ako Lucifera do pekla, od Limburgských bratov (cca. 1415), obsah publikácie o životopise Satana má len veľmi málo spoločné s touto ilustráciou. Anglická kniha z Cambridgskej univerzitnej tlačiarne má na prvých stranách obsah (v-viii), obsah ilustrácií (ix-x) a zoznam skratiek (xi-xiii). Kniha je rozdelená do piatich väčších častí a 14 menších kapitol. Po úvode (1-12), autor v prvej časti „Hebrejské pozadie“ (13-50) opisuje starozákonný popis Satana a popis Zlého v apokryfnej literatúre a v Zvitkoch od Mŕtveho mora. V druhej časti (51-172) analyzuje bytosť Satana v spisoch Nového zákona. Po tretej krátkej časti Satan

a Adam (173-188) nasleduje opäť zaujímavejšia časť Vzostup padnutého Lucifera (189-297). Posledná časť sa venuje Satanovi v modernom svete (298-322). Po zhrnutí a závere (323-328) nasleduje zoznam biblických a apokryfných citácií (329-335) a podrobný index pojmov (336-360), ktoré napomáhajú publikácii v jej prehľadnosti.

Kelly svoju štúdiu zakladá na podrobnej analýze výskytu termínu v biblických a mimobiblických spisoch. V Starom zákone je Satan jeden z členov Božieho súdneho zboru a jeho úlohou je skúšať a obžalúvať ľudí (porov. Nm 22; Jób 1 – 2; Zach 3). V Novom zákone čitateľ údajne spoznáva Satana, ktorý má väčšiu autoritu. To vidno najmä v pavlovskej literatúre, kde zabráňuje šíreniu evanjelia, testuje mravnosť veriacich, trestá neposlušných a nepoddajných a súčasne hrá dôležitú úlohu v Božej ekonómii.² Bez Satana by kresťania nemali možnosť vyskúšať si svoju odvahu a vernosť Bohu, ba niektorí by ani nedostali disciplinárne opatrenia, bez ktorých sa kresťanská komunita nemôže rehabilitovať či obnoviť. Podobne aj v evanjeliách Satan skúša ľudí a súčasne akoby sa staval viac do pozície panovníka kráľovstiev sveta. S touto vládnuťou pozíciou však čoskoro urobí poriadok Ježiš. Len Listy Hebrejom a Júdov list predstavujú Satana ako anjela smrti.

Kelly v časti venovanej cirkevným otcom poukazuje na dôležitú identifikáciu, ktorú urobil Origenes; Satana porovnal so „žiarivou zorničkou“ v Iz 14,12, ktorú Vulgáta nazýva Lucifer. Hoci prorok má jasne na mysli babylonského kráľa, Origenes však mienil, že text hovorí v skutočnosti o Satanovom vyhodení z nebeského dvora, po tomto páde chcel ľuďom zneprijemňovať ich životy. Prvou obeťou, stále podľa Origena, boli Adam a Eva, ktorých Satan naviedol, aby jedli zo stromu poznania, za čo boli podobne ako on vyhnaní z raja. Od tej chvíle jeho snahou bolo ubližovať ľuďom a zväzdať ich na hriechne správanie (195-199). Práve od Origenovej interpretácie začal sa písať tzv. nový životopis Satana, ktorý ostal autorizovanou verziou cez stredovek až do dnešných čias.

Kellyho prierez históriou teológie Satana pokrýva veľké množstvo materiálu a jeho monografia, aj keď písaná americkým literárnym nadľahčeným štýlom, je určite nevyhnutnou konzultačnou knihou pre každého, kto chce nahliadnúť do životopisu biblickej a mimobiblickej postavy menom Satan.

Určite vyvolá ešte zaujímavú diskusiu Kellyho mienka, že Satan v Starom zákone ostáva v podstate so svojou funkcionálnou charakteristikou tou istou bytosťou aj v Novom zákone. Nedá sa poprieť kontinuita jeho testovacej úlohy tak

² S dovolením čitateľa, informujem o krátkej štúdií recenzenta v slovenčine: Satanov anjel (2 Kor 12,7). Niekoľko poznámok k biblickej biografii Satana v spisoch *Corpus Paulinum*. In: ADAM, Anton (zost.): *Angeológia a jej súčasné interpretácie. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 11.3.2009*, Baďin : KSF, 2009, 123-144.

v Starom, ako aj v Novom zákone, no určite je potrebná ďalšia podrobnejšia štúdia na presnejšie identifikovanie samotnej bytosti menom Satan, tak ako ju chápu novozákonné spisy, najmä *Corpus Ioaneum*.

Exegéta s údivom číta tvrdenie pri rozbere Mk 3,23-27, že „môžeme čítať medzi riadkami“ (83) alebo spochybňovanie významu „zlý, zlomyseľný, naničhodný, škodlivý“ pre grécky termín *poneros* v prípade Mt 13,19 (90; ide o synoptické pomenovanie Satana v Mk 4,15). Inými slovami, Kelly vo svojej argumentácii prízvukuje príliš nevyvážene niektoré fakty, hoci neraz sám zdôrazňuje, že chce nechať hovoriť práve len samotné fakty. Aj niektoré iné drobnosti by sa dali vyčítať autorovi, no v každom prípade takú zaujímavú lektúru a nie raz priamočiaru a presvedčivú argumentáciu by zaiste túžili mať mnohí, ktorí vykladajú biblické texty. To sa však nenadobúda ľahko. Kelly sa venuje vedecky tematike Satana a diabla už od šesťdesiatych rokov, keď vyšla jeho prvá väčšia publikácia *The Devil, Demonology, and Witchcraft* (1968). Je preto vhodné odporučiť lektúru jeho nedávnej publikácie *Satan*, ktorá bude preložená aj do slovanských jazykov a ktorá vnesie svetlo do neľahkých otázok vzťahu Satan a diabol v biblických textoch.

Blažej Štrba

Contents

Blažej ŠTRBA

Preface	1-3
---------------	-----

Treaties

Daniel SLIVKA

Biblical hermeneutics	4-20
-----------------------------	------

János KARAFFA

Judgement and Suffering of the Prophet Jeremiah and Their Relation to the Songs of the <i>Ebed Yahweh</i>	21-31
---	-------

Peter ŠOLTÉS

The Process of Relecture in the Gospel of John	32-50
--	-------

Notes

Milan SOVA

The Mighty Pharaoh's Hand (Exod 3:19)	51-54
---	-------

Reflections

Frédéric MANNS OFM

Inexhaustible Richness of the Word of God	55-72
---	-------

Anton TYROL

Spiritual Actualization of Paul's Message	73-82
---	-------

Abstracts and Reviews	83-91
------------------------------------	-------

Communications and References	92-104
--	--------

Obsah

Blážej ŠTRBA

Predslov1-3

Štúdie

Daniel SLIVKA

Biblická hermeneutika4-20

János KARAFFA

Súd a utrpenie proroka Jeremiáša a ich vzťah k piesňam *ebed yhwh* .21-31

Peter ŠOLTÉS

Proces „relektúry“ v Jánovom evanjeliu32-50

Poznámky

Milan SOVA

Mocná ruka faraóna (Ex 3,19)51-54

Reflexie

Frédéric MANNS OFM

Nevyčerpatel'né bohatstvo Božieho slova. Úvaha o zmysle Biskupskej synody v roku 200855-72

Anton TYROL

Spirituálna aktualizácia Pavlovho posolstva73-82

Abstrakty a recenzie83-91

Oznamy92-104